

**הנדון: הצעת חוק איסור הונאה בכשרות (תיקון - כללים אחידים למתן תעודת הכשר), התשע"ו-2016**

1. בתקופה האחרונה אנו עדים לעיסוק מוגבר בשיח הציבורי בכל הנוגע למערך הכשרות, על חולייו וקשייו הרבים, לרבות תופעות חדשות-ישנות של שחיתות, עדויות על פגמים משמעותיים בהשגחה על הכשרות ברשויות מקומיות מסוימות והכבדת הנטל על העסקים הקטנים והבינוניים המהווים את החלק הארי של העסקים מקבלי תעודת ההכשר בישראל.
2. בנוסף התבשרנו על פי פרסום בגלי צה"ל מיום א' האחרון על ממצאים ראשוניים של בדיקת מבקר המדינה את התנהלות מערך הכשרות וגופי הממשלה האמונים עליו, קרי המשרד לשירותי דת, הרבנות הראשית והמועצות הדתיות. ניכר כי מאז הדו"ח המקיף האחרון שנכתב בנושא, לפני כתשע שנים, המצב רק החמיר.
3. על אף שבחרת לא להגיע לדיון החשוב שהתקיים אתמול (יום ב') בוועדת הכלכלה בראשות ח"כ איתן כבל וביזמת ח"כ רחל עזריה וח"כ אלעזר שטרן בנושא מונופול הכשרות, אנו מכירים בך כאחד מהגורמים הפעילים בנושא הכשרות בכנסת, בוודאי הפעיל ביותר בין חברי הכנסת של "הבית היהודי". זאת ועוד, בדיון בוועדת הכלכלה וכן בהזדמנויות נוספות הזכירו גורמים במשרד לשירותי דת וברבנות הראשית שהם תומכים בהצעת החוק שיזמת לקביעת כללים אחידים למתן תעודת הכשר (פ/20/2784).
4. מאחר ואנו עוסקים בתחום הכשרות באופן שוטף במשך שנים רבות, סברנו כי יהיה נכון להביא לידיעתך, על קצה המזלג, את הקשיים שמעוררת הצעתך:
  - א. באופן עקרוני, קביעת סטנדרטיזציה בנהלי הכשרות היא צעד מבורך ורצוי, בעיקר היות וישנו מונופול מקומי לכל רב מקומי על הכשרות ונהלי הכשרות לרוב אינם מפורסמים לידיעת הציבור, מה שמביא למצב שבעל עסק איננו מסוגל לכלכל ענייניו באופן מושכל כשהוא בוחר לקבל תעודת הכשר. הדבר אף מבלבל את צרכן הכשרות הממוצע שאיננו יכול להבחין בהבדלים בין נהלי כשרות בכל רשות מקומית, בעיקר כשהם אינם שקופים לציבור.
  - ב. עם זאת, אחידות כלשעצמה איננה מטרה אלא אמצעי. טובת הכשרות וטובת צרכן הכשרות צריכה לעמוד לנגד עינינו. בהצעתך מוצע להעניק למועצת הרבנות הראשית את הסמכות לקבוע את הנהלים באופן אחיד. נזכיר כי כבר כיום ישנם קבצי נהלים המופצים על ידי הרבנות הראשית לישראל אך הם אינם נאכפים במקומות רבים. אחת הסיבות המרכזיות לכך היא שהנהלים, גם לרמת הכשרות ה"רגילה" ולא ה"מהדרין" איננה עומדת בקנה אחד עם כלל הדעות בהלכה ומחמירה שלא לצורך על צרכני הכשרות ובעלי העסקים.
  - ג. לדוגמא, ישנו נוהל שאוסר על שימוש בקלחי תירס במלונות. לאחרונה פורסם כי המועצה הדתית באילת החליטה, באופן שרירותי לכאורה, לאכוף את הנוהל לאחר שהוא לא נאכף מזה שנים.



- ד. נהלים מחמירים נוספים אוסרים על שימוש בחומרי גלם נוספים אותם צורכים באופן פרטי רוב צרכני הכשרות בישראל, כגון תותים, תאנים ועוד. המשמעות היא שצרכני כשרות בסיסית, שבביתם אוכלים חומרים מעין אלו, לא יוכלו לצרכם בבתי עסק בשל תפיסת מיעוט הלכתית. לא לחינם הרב יעקב אריאל למשל, רב העיר רמת גן, התיר שימוש לעסקים מקבלי תעודת הכשר בעירו לחלק מהמוצרים שנאסרו בנוהל הרבנות הראשית.
- ה. יודגש כי אנו סבורים כי המחוקק צריך להימנע ככל האפשר מלעסוק בענייני הלכה בחקיקה. הצעתך מייצרת הלכה למעשה התערבות מיותרת בתחום ההלכתי בכשרות ותביא לכפיית דעות מחמירות בהלכה על רוב צרכני הכשרות בישראל, גם אם הם אינם אווזים בכך.
- ו. נציין עוד כי פתרון בדמות מתן הסמכות הריכוזית לרבנות הראשית לישראל, הגוף שאחראי במידה רבה למצב של מערך הכשרות הנוכחי, בהיותה רגולטור של תחום הכשרות בישראל, מתעלם מהסיבות שהובילו להידרדרות ההשגחה על הכשרות. אחד הגופים המבוקרים שעומדים במוקד דו"ח מבקר המדינה המסתמן על מערך הכשרות הוא הרבנות הראשית, על אגפיה השונים האחראיים לאכיפת חוק איסור הונאה בכשרות ורגולציה על ענפים העסקיים כמו מלונאות, תעשייה וייבוא.
- ז. לפי הצעתך הבעיה המבנית שמחברת בין האחריות על מתן השירותים בפועל לאחריות הרגולטורית רק מחמירה. רבנים מקומיים שיושבים במועצת הרבנות הראשית מכח חוק, ואחרים שנבחרו למועצה הם בעצמם נותני הכשרות במקומם. כידוע אחת הבעיות המרכזיות במערך הכשרות הנוכחי הוא השילוב הבעייתי בין מתן שירותים ופיקוח על אותם שירותים. בהצעתך לא רק שאין פתרון לבעיה הזו המתקיימת במתן השירותים ברמה המקומית, אתה אף מבקש להרחיב זאת לרמה הארצית.
- ח. למותר לציין שאנו סבורים שהרבנות יכולה וצריכה לשמש כרגולטור בליווי סמכויות מתאימות ותקני פיקוח ראויים. יש לנתק ככל הניתן בין מתן השירותים והפיקוח על מנת להימנע ממעשי שחיתות אפשריים. אנו סבורים שמהלך זה, הכולל את הפיכת הרבנות לרגולטור יעיל, יהווה צעד בדרך לשיפור אפשרי של אמון הציבור ברבנות.
- ט. לבסוף, הצעתך מתעלמת מכל אותם קשיים מהותיים שמהווים את עיקר הכשלים במערך הכשרות ובהשגחה על הכשרות: אין הסדרה של יחסי משגיח-מושגח, אין ניתוק בין מתן השירותים לפיקוח, חסר טיפול בהסדרת מעמד הבד"צים והזיקה ביניהם לבין נותני הכשרות מטעם המדינה והמשגיחים (כיום הם פועלים באופן בלתי מפקח ובלתי אחראי), אין התייחסות לעלויות המיותרות המועמסות על בעלי העסקים בשל היעדר תחרות, חסרה הסדרה של ניגודי העניינים בין נותני כשרות שונים (למשל רב מקומי ובד"ץ) וכיוצ"ב.
- י. לאור כל האמור לעיל, אנו סבורים כי הצעתך לא רק שאיננה מטפלת במרבית הכשלים של מערך הכשרות הנוכחי אלא אף עלולה להחמיר את המצב במקומות מסוימים, להעמיק באופן פוטנציאלי בעיות קיימות ולשמר את זיהוי הכשרות עם השחיתות.



5. נשמח שתקרא בעיון את טענותינו ונוכל להיפגש במידת הצורך להרחבה. בינתיים נודה באם תשקול לתמוך בהצעת החוק להתייעלות והגברת התחרותיות במערך הכשרות שאנו מקדמים עם ח"כ רחל עזריה (פ/1629/20) שעונה על הבעיות שמנינו לעיל.

בברכה,

ד"ר חנן מנדל

יו"ר

תני פרנק

ראש תחום דת ומדינה

תנועת נאמני תורה ועבודה

